

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МОРСЬКОГО ПОРТОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

REGULATORY MECHANISMS OF DEVELOPMENT OF MARINE AND PORTS INDUSTRY OF UKRAINE: INSTITUTIONAL ASPECT

У статті розглядаються концептуальні засади регулювання розвитку морських торговельних портів України. На основі аналізу методів державного регулювання економіки визначено методи регулювання розвитку портів, встановлено принципи, цілі й задачі розвитку портів господарства.

Ключові слова: морські порти, державне регулювання, економічні методи.

В статье рассматриваются концептуальные основы регулирования развития морских торговых портов Украины. На основе анализа методов государственного регулирования экономики определены

методы регулирования развития портов, установлены принципы, цели и задачи развития портового хозяйства.

Ключевые слова: морские порты, государственное регулирование, экономические методы.

In the article is looked through conceptual basis of regulation of the development of sea trade ports in Ukraine. On the base of analysis of methods of economics state regulation, are defined principles, aims and tasks of regulating the development of ports, established the principles, objectives and tasks of the development of port economy.

Key words: seaports, government regulation, economic methods.

УДК 338

Наумова Л.М.

д.е.н., доцент
Херсонський національний
технічний університет

Вступ. Стратегічні перспективи розвитку економіки України багато в чому визначаються її статусом морської держави. В умовах занепаду вітчизняного флоту, основою морського транспортного комплексу країни становлять морські порти. Україна має потужний портовий потенціал, утворюваний двадцятьма державними морськими торговельними портами, розташованими по узбережжю Чорного й Азовського морів.

Важливе народногосподарське значення морських портів виражається в тому, що вони є зв'язуючою ланкою між вітчизняними підприємствами та їх іноземними партнерами, обслуговують транзит вантажів, є суттєвим джерелом поповнення бюджету. Провідні морські порти постійно нарощують обсяги переробки вантажів, вишуковують можливості розвитку матеріально-технічної бази, працюють на залучення нових вантажопотоків. Ці позитивні зміни мають відбуватися комплексно та узгоджено, а що можливе лише за умови забезпечення ефективного державного регулювання розвитку портового господарства.

Отже, важливим науковим завданням є визначення концептуальних основ регу-

лювання розвитку морського портового господарства України, яка має враховувати особливості портового господарства, урахування економічних інтересів держави, галузей та регіонів.

Дослідженню проблем розвитку морських торговельних портів сьогодні приділяється значна увага з боку вітчизняних учених. Їх роботами охоплено важливі проблеми розвитку системи морських торговельних портів та морського транспорту. Втім, теоретичні та прикладні підходи до регулювання розвитку портового господарства є опрацьованими недостатньою мірою. Так дискусію викликають концептуальні питання регулювання діяльності портів, підходи, що мають використовуватися для стимулювання прогресивного розвитку.

Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження теоретичних питань регулювання розвитку морських торговельних портів.

Результати. Розвиток морських портів є стратегічно важливим завданням для України. Тому процес розвитку вимагає цілеспрямованого регулюючого впливу держави на всіх його етапах [8-10]. Цей вплив повинен

сприяти переходу до прогресивної стадії розвитку й утриманню позитивних тенденцій.

Поєднання державного регулювання й ринкового саморегулювання забезпечує ефективний розвиток економічної системи морського транспорту і його основи – морських портів. Однак у сьогоденних умовах державні й ринкові регулятори діють не узгоджено й неефективно, що викликає необхідність перегляду змісту та удосконалення інструментів регулюючого впливу держави на економіку морських портів. Для забезпечення розвитку портового господарства необхідно поєднати та узгодити галузевий та територіальний напрями державного регулювання та сформувані відповідну дієву економічну політику.

Економічну політику держави, щодо розвитку морських портів, на нашу думку можна визначити, як діяльність з реалізації державного управління та регулювання на економічні процеси в галузі, що має цільовий характер, створення умов ефективного розвитку відповідно до визначеної стратегії.

Державна економічна політика має на меті досягнення максимально можливого добробуту суспільства, що передбачає всебічний розвиток соціально-економічної системи [11]. Досягнення цієї мети неможливе без ефективного розвитку морського комплексу, і зокрема, морських портів.

В умовах, що склалися, стимулювання розвитку портів вимагає перегляду принципів, на яких має будуватися державне регулювання:

- забезпечення діяльності виключно в правовому полі;
- відповідність стратегічним цілям розвитку економічної системи держави та регіону;
- оптимізація інтересів портів, транспортної системи та суміжних галузей;
- економічна ефективність діяльності портів, що проявляється в оптимальному поєднанні економічного використання ресурсів та підвищення якості послуг;
- забезпечення вимог екологічної безпеки.

Визначені принципи державного регулювання розвитку морських портів мають реа-

лізуватися через використання відповідних методів.

Серед методів державного регулювання розвитку економіки виділяють методи правового регулювання, адміністративні, економічні, соціально-політичні, пропагандистські методи.

Правові методи регулювання розвитку морських портів мають забезпечувати:

- лобіювання інтересів морських портів України, захист від нерівної конкуренції з боку іноземних портів;
- стимулювання збільшення вантажопотоків, шляхом встановлення сприятливих режимів діяльності для вантажовласників та судовласників, стимулювання збільшенню транзитних вантажопотоків;
- узгодження інтересів та встановлення взаємовигідного співробітництва між морськими портами та місцевими органами влади.

Адміністративне регулювання повинне включати:

- перегляд переліку товарів, що підпадають під дію режиму ліцензування та квотування на експорт та імпорт, з метою збільшення обсягів зовнішньоекономічних вантажопотоків;
- оптимізація тарифів з метою залучення вантажопотоків у порти;
- перегляд стандартів та норм, що діють у портах з метою підвищення якості послуг.

Особливого значення для забезпечення розвитку морських портів мають економічні методи регулювання, до яких відносяться: податкова й бюджетна політика, грошово-кредитне регулювання, амортизаційна політика, соціальна політика, пропагандистські методи.

Найважливішу роль у регулюванні розвитку портів відіграє податкова політика.

Провідними напрямками податкової політики в регулюванні розвитку портів мають бути:

- створення умов для економічного розвитку портів;
- залучення коштів для фінансування інвестиційних проектів розвитку портів;
- застосування системи податкових пільг для портів;

– запровадження ефективного механізму взаємодії між портами та податковими органами регіонів.

У сьогоdnішніх умовах система оподаткування стримує залучення коштів іноземних інвесторів у галузі економіки, зокрема в розвиток портів. Отже, забезпечення технічного розвитку портів, ріст якості послуг та швидкості вантажопереробки вимагають, стабілізації податкової політики для стимулювання іноземних і вітчизняних інвесторів.

Важливого значення набуває також бюджетна підтримка розвитку портів. Державна бюджетна політика має бути спрямована на фінансування інвестиційних програм розвитку портів, надання гарантій за кредитами.

Грошово-кредитне регулювання є ще одним важливим елементом державної політики розвитку морських портів. Зазвичай грошово-кредитна політика, що здійснюється Національним банком, спрямована на регулювання всієї економічної системи держави й не може стосуватися окремої галузі чи підприємства. Однак, стимулювання інвестиційної активності приводить до більш активного пошуку інвесторами сфер вкладення коштів. Враховуючи, що діяльність морських портів є досить стабільною, порівняно з іншими галузями народного господарства, політика кредитної експансії може привести до збільшення обсягів інвестицій у розвиток портового господарства.

Амортизаційну політику держави необхідно спрямувати на прискорення оновлення матеріально-технічної бази портів, особливо – перевантажувальної техніки та складів, що може досягатися шляхом використання прискорених систем амортизації.

Додатковими інструментами державного регулювання розвитку морських портів є соціальна політика та пропагандистські методи. Соціальна політика має насамперед забезпечити соціальний захист робітників, покращення умов праці, побуту та дозвілля. Пропагандистські методи мають сприяти підвищенню довіри до портів з боку потенційних клієнтів.

Державна програма розвитку морських портів, на нашу думку, має стати головною передумовою підвищення економічної ефек-

тивності їх діяльності. Стратегічним курсом держави має стати забезпечення сталого розвитку морських портів у відповідності до економічних інтересів держави в контексті інтеграції до світової господарської системи.

Стратегічними цілями розвитку портів є створення високоефективної системи портів, що сприятиме ефективній інтеграції економіки України до світової економічної системи.

Короткострокові цілі розвитку портів полягають у наступному:

- забезпечення росту вантажообігу до проектного рівня та з урахуванням збільшення потужностей портів;
- забезпечення економічного та технічного розвитку портів;
- збільшення асортименту та підвищення якості надання послуг;
- підвищення економічної ефективності виробництва;
- удосконалення системи управління розвитком портів.

Для досягнення встановлених цілей необхідно:

- забезпечити оновлення матеріально-технічної бази портів до рівня світових стандартів та більш ефективного використання перевантажувальної техніки, запроваджувати й поширювати нові перспективні технології. Отже, провідну роль слід відвести стимулюванню інвестиційної діяльності в портах. Виробничі потужності портів сьогодні завантажені неповною мірою, тому, у першу чергу, слід зосередитися на технічному переозброєнні й реконструкції існуючих потужностей. Важливе значення має також технічний розвиток виробничої інфраструктури портів;
- удосконалити відносини портів із місцевими органами влади, інвесторами, із вантажо- та судновласниками, забезпечити сталість господарських зв'язків;
- сприяти утворенню дієвого механізму розподілу вантажопотоків між портами відповідно до їх потужностей, спеціалізації та потреб у найбільш ефективній пропорції.
- посилити державний контроль за процесами діяльності портів;
- посилити дієвість централізованого регулювання розвитку й разом з цим забезпечити самостійність портів;

– забезпечити оптимальне поєднання галузевого й територіального регулювання розвитку портів.

Висновки. Ефективний розвиток портів вимагає удосконалення системи державного регулювання, яка повинна ґрунтуватися переважно на економічних методах, забезпечувати сталість умов розвитку й економічного клімату. Державне регулювання повинне забезпечити оптимізацію інтересів портів та інших транспортних підприємств, місцевих та загальнодержавних інтересів. Механізм регулювання розвитку портів має будуватися на принципі оптимального співвідношення самостійності портів та централізованого впливу держави. Органи влади повинні спрямовувати зусилля на досягнення стратегічних цілей розвитку, пошукання інвестиційної діяльності, розвитку регіонів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Буркинський Б., Котлубай М., Котлубай О. Про роздержавлення морських торгових портів України // *Економіка України*. – 2006. – № 11. – С. 12-18.
2. Іртищева І.О. Стратегічні орієнтири розвитку логістичної інфраструктури в морегосподарському комплексі України / І.О. Іртищева, Т.В. Стройко // *Збірник наукових праць НУК*. – Миколаїв: НУК, 2014. – № 1(451). – С. 12-16.
3. Іртищева І.О. Світ врятує марикультура / І.О. Іртищева, Н.М. Потапенко // *Економіст*. – 2014. – № 4. – С. 35-38.
4. Иванов В. О перспективах морских портов Украины // *Порты Украины*. – 2006. – № 3. – С.16-18.
5. Лесник А. Программа совершенствования управления и развития портового хозяйства Украины // *Порты Украины*. – 2003. – № 5. – С. 10-12.
6. Степанов О. О стратегии развития портов Украины // *Судоходство*. – 2003. – № 9-10. – С. 31.
7. Чекаловець В., Олефір І., Пустовіт О. Реструктуризація портового господарства України: проблеми, принципи та основні напрями // *Економіст*. – 2004. – № 2. – С. 42-45.
8. Един О., Цветов Ю., Соколов Л. Транспортная политика в Украине // *Экономика Украины*. – 2000. – № 1. – С. 24-34.
9. Пащенко Ю. Транспортная политика Украины // *Экономика Украины*. – 2001. – № 12. – С. 38-43.
10. Пащенко Ю., Давиденко А. Развитие международного транспортного сообщения Украины // *Экономика Украины*. – 1999. – № 5. – С. 47-55.
11. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семіноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. – К: Знання України. – 2002. – 336 с.

REFERENCES:

1. Burkyns'kyy B., Kotlubay M., Kotlubay O. Pro rozderzhavlennya mors'kykh torhovykh portiv Ukrayiny // *Ekonomika Ukrayiny*. – 2006. – No 11. – S. 12-18.
2. Irtysheva I.O. Stratehichni oryentyry rozvytku lohystychnoyi infrastruktury v morehospodars'komu kompleksі Ukrayiny / I.O. Irtysheva, T.V. Stroyko // *Zbirnyk naukovykh prats' NUK*. – Mykolayiv: NUK, 2014. – No 1(451). – S. 12-16.
3. Irtysheva I.O. Svit vryatuye marykul'tura / I.O. Irtysheva, N.M. Potapenko // *Ekonomist*. – 2014. – No 4. – S. 35-38.
4. Ivanov V. O perspektyvakh morskyykh portov Ukrayny // *Porty Ukrayny*. – 2006. – No 3. – S.16-18.
5. Lesnyk A. Prohramma sovershenstvovanyya upravlenyya y razvytyya portovoho khozyaystva Ukrayny // *Porty Ukrayny*. – 2003. – No 5. – S. 10-12.
6. Stepanov O. O stratehyi razvytyya portov Ukrayny // *Sudokhodstvo*. – 2003. – No 9-10. – S. 31.
7. Chekalovets' V., Olefir I., Pustovit O. Restrukuryzatsiya portovoho hospodarstva Ukrayiny: problemy, pryntsyipy ta osnovni napryamy // *Ekonomist*. – 2004. – No 2. – S. 42-45.
8. Edyn O., Tsvetov Yu., Sokolov L. Transportnaya polytyka v Ukrayne // *Ekonomyka Ukrayny*. – 2000. – No 1. – S. 24-34.
9. Pashchenko Yu. Transportnaya polytyka Ukrayny // *Ekonomyka Ukrayny*. – 2001. – No 12. – S. 38-43.
10. Pashchenko Yu., Davydenko A. Razvytye mezhdunarodnoho transportnoho soobshchenyya Ukrayny // *Ekonomyka Ukrayny*. – 1999. – No 5. – S. 47-55.
11. Hal'chyns'kyy A., Heyets' V., Kinakh A., Seminozhenko V. Innovatsiyina stratehiya ukrayins'kykh reform. – K: Znannya Ukrayiny. – 2002. – 336 s.